

verblijft bij verschillende Nederlandsch-Amerikaansche familie's heb ik daardoor moeten bedanken".

Het is wel jammer, dat het stadsbestuur van 1921 dit standje niet meer in ontvangst kan nemen. De meeste leden daarvan en inzonderheid de wethouder van onderwijs, op wien natuurlijk in dit geval de volle verantwoording drukte, zijn sinds afgetreden. Anders zouden zij bij het vluchtige doorbladeren zelfs van deze studie zich wel wat beschaamd voelen. Het is uiterst kortzichtig om het verzoek van iemand met zulke talenten en zulk een ambitie voor zijn onderwerp eenvoudig van de hand te wijzen. Dan konden beter vele ambtenaarijke reizen naar het buitenland, welke de stad op een hoop geld komen te staan achterwege blijven.

Maar aan het boek zelf kan men het niet merken, dat de auteur slechts enkele maanden in Amerika heeft vertoefd. Het is de vraag of zelfs iemand in Amerika zulk een veelomvattende en diepdringende kennis van de volksplantingen in Amerika bezit. Althans kwam dit in geschrift niet uit. Indertijd hebben we Miss Pieters' „A Dutch settlement" in ons blad geprezen en aangeprezen, ook Van Eycks „Landmarks" besproken. Maar het werk van Dr van Hinte stelt dit alles ver in de schaduw. Ik wenschte wel, dat ik vóór mijn eerste reis naar Amerika dit boek had kunnen doorwerken. Hoe zou ik de toestanden onder de Nederlandsche Amerikanen beter hebben begrepen! De vergelijking, welke de schrijver telkens maakt tusschen de kolonisatie in Holland, Pella, Wisconsin, enz., verklaart mij veel, wat mij toen als raadselachtig opviel. En waar er steeds meerderden naar Amerika reizen — een reis over den oceaan wordt ook voor hokvaste Nederlanders steeds meer een uitstapje, dat alleen meer geld kost dan een vacantiereis naar Zwitserland — kan ik het hun aanbevelen deze dissertatie vooraf te lezen en mee te nemen. Zij is minder droog dan een Baedeker en oriënteert op punten, waar reisboeken noodzakelijkerwijs in gebreke moeten blijven.

Velen, die familie in Amerika hebben, zullen hun naam hier vermeld vinden. Het boek wemelt van namen als van Peyma, Beukma, van der Meulen, Hulst, Oslinga, Van der Kemp, de Vree, Oolberg, Jonk, Wassenaar, Halma, Noordzij, de Bildt, Cappon, Wabeke, Smallegange, Van de Luyster, Landegandt en nog honderde, misschien wel duizend andere. Van menigeen hunner worden ook de lotgevallen meegedeeld. De trek uit Friesland, Groningen, Gelderland, Zeeland en andere provincies wordt hier met allerlei bijzonderheden beschreven. Het zou mij niet verwonderen, dat iemand, die wil weten wat er van zijn oude kennissen, die naar Amerika togen vóór 1893 geworden is, in deze dissertatie de gewenschte inlichtingen ontvangt. Familiepapieren, oude kranten, zeldzame brochures, dit alles is door Dr van Hinte geraadpleegd. Vluchtige telling van de aantekeningen, welke in dit boek voorkomen, bracht mij tot het enorme getal van 1492.

Men zal dan ook wel begrepen hebben, dat dit niet de arbeid is van een beginnende, maar van iemand, die een voornaam stuk leven daaraan heeft gewijd. Dat verhoogt de waarde van zijn boek van zelf ongemeen. Hier is een autoriteit aan het woord.

En hoewel hij zelf geen Calvinist is, toont hij toch voor het Calvinisme hooge waardeering. Hij laat de godsdienstige motieven bij hen, die Van Raaie, Scholte en anderen volgden, alle recht wedervaren. In dit verband geeft hij een korte beschrijving van de Scheiding van 1834, waarin hij met de vervolgers blijkt mee te voelen en de onverdraagzaamheid van het liberalisme dier dagen striemt. Daaruit leidt men echter niet af, dat hij enkel religieuze factoren bij de emigratie in dien tijd zou aannemen. Steeds treft weer de voornaamste objectiviteit, welke deze geschiedschrijver aan den dag legt. Hij drijft die echter niet zó ver, dat hij niet tusschen uitgesproken meeningen zou durven kiezen. Zoo tikt hij prof. Eekhof even op de vingers, wanneer deze ergens de Gereformeerde Kerken in ons vaderland vóór 1816 de Hervormde Kerk heet. Ook erkent hij niet, dat de vereeniging van de Dutch Reformed Church met de Kerk van „Van Raaie" informeel en onwettig zou zijn geweest. De scheiding van 1857 beziet hij vooral in het licht van het Amerikanisatie-proces.

Met dezelfde gemakkelijheid waarmee hij over kerkelijke en kerkrechtelijke kwesties schrijft, handelt hij ook over bodem en klimaat. In deze trekt hij interessante vergelijkingen tusschen de oude wereld, welke de emigranten verlieten en de nieuwe, waar zij den strijd om het bestaan aanboden. Wie over landverhuizing denkt, kan met ervaringen hier beschreven, zijn winst doen.

Blijkens den ondertitel „Een studie over landverhuizers en volkplanters in de 19de en 20ste eeuw in de Vereenigde Staten van Amerika" vallen de stichting van Nieuw-Amsterdam en de daarop gevolgde vestigingen van Nederlanders in Amerika, buiten het bestek van deze studie. En toch wordt hiervan een overzicht geboden, dat beter oriënteert, dan menig boek, dat speciaal hiernaar werd gewijd. Trouwens, de schrijver bezit niet de gave zich ergens van af te maken. Hij ruimt hiervoor niet minder dan 80 bladzijden verdeeld over 3 hoofdstukken: I. De eerste landverhuizers en volk-

planters. Hoe Amerika een land van belofte werd. II. Waarom het aantal Amerikagangers in de 17e en 18e eeuw gering is gebleven. III. Wat er van den oud-Nederlandschen tak geworden is. De konklusie, waartoe hij komt, is de vermelding waard. Hij ontdekt bij het nageslacht van deze oude Nederlanders wel een liefde voor Nederland, maar .... voor het Nederland der 17e eeuw. Om beroept hij zich daarvoor op een uitspraak van den bekenden Henry van Dijke: „wij verheugen er ons in, dat ons bloed afkomstig is van de Vereenigde Nederlanden in de dagen van hun schitterende glorie en hun grootste kracht". Op het Nederland en de Nederlanders van tegenwoordig zien zij uit de hoogte neer. Die zijn alleen van Adamswege nog zóo'n beetje in de familie. De „Holland Society" bepaalt, dat alleen lid kan zijn afstammelingen in de rechte mannelijke linie van een Nederlander, die een ingeborene of inwoner was van New-York of de Amerikaansche Kolonies vóór het jaar 1675, mits van aanzienlijke maatschappelijke standing. Hun oude Hollandsche afkomst beschouwen zij als hun adelbrief. Hun achterachterneven, die na 1678 naar Amerika zijn overgestoken beschouwen zij min of meer als plebejers. De latere nederzettingen hebben noch het stambewustzijn noch de taal bij de afstammelingen van die oude Nederlanders kunnen redden. „Van een verjonging van het oude Nederlandsch schijnt weinig of geen sprake te zijn, hoe krachtig ook het jong-Nederlandsche element zich heeft getoond, ja bewezen heeft te zijn van het allerbeste ras". (bl. 78).

Daarop volgen dan 12 hoofdstukken, welke de geschiedenis van de Nederlandsche kolonisatie beschrijven tot plus minus 1895. Dit jaartal heeft alzoo slechts benaderende limitatieve beteekenis. Men kan verwachten, dat verschijnselen, welke reeds vóór dat jaar zich aftekenden, maar nog niet genoegzame afgrenzing toonden, in het tweede deel zullen worden besproken.

Een samenvatting van deze hoofdstukken is niet te geven. Daarvoor zijn de details te overstelpend. En al zou dat op gevaar van generalisatie nog te overwinnen zijn, zoo zijn deze hoofdstukken te zeer afhankelijk van wat er in het tweede deel zal volgen, dan dat nu reeds een volledig oordeel mogelijk zou zijn. Moge dat vervolg spoedig het licht zien. Daarmee zou Dr van Hinte en de Nederlanders in Amerika, die hun afstamming nog niet zijn vergeten en de Nederlanders hier, die hun stamgenooten, die van hen gingen, nog niet zijn vergeten, sterk aan zich verplichten. Vooral ook onze Gereformeerden hebben hierbij belang, want zij stonden aan Amerika van hun uitnemendste zonen en dochteren af. Het liberalisme te onzent heeft doen gelooven, dat wie naar Amerika trok, meestal iets op zijn kerfstok had. Dit boek geeft daarvan een schitterende weergave. Het zuivert ook onze emigranten van blaam. Het vervult u met eerbied voor hun geloofsmoed en geloofsvolharding. En die eerbied wordt liefde tot hun nazaten.

De geschiedenis der kolonisatie wordt onder de bewerking van dezen auteur in menig opzicht tot een heldengeschiedenis, al is hij veel te nuchter voor heldenverering. Daarenboven heeft de auteur een scherp oog voor gebreken. En — indien wij ons in deze rubriek niet van detailkritiek onthielden — wij vragen soms of hij hier en daar geen gebreken schept. Heeft hij b.v. de „scheurziekte" niet al te epidemisch gemaakt?

Ik memoreerde het reeds, dat de schrijver het Calvinisme weet te waardeeren. Dat het Calvinisme van huis uit militant is, zal niemand ontkennen. Maar Dr van Hinte accentueert m.i. dat militante al te sterk. Het irenisme in het Calvinisme verliest hij zoo goed als geheel uit het oog.

Nog een opmerking van algemeenen aard. Dr van Hinte noemt het Calvinisme aristokratisch als gevolg van zijn praedestinatieleer. Toch kan ik het hiermee niet eens zijn. De grondtrek van het Calvinisme is onmiskenbaar democratisch. Door het goede in het aristokratische, de edele verschijning, maakt het zich stellig ook eigen. Dat is een blijk te meer van het harmonische in het Calvinisme. Overigens mag het democratische niet vereenzelvigd worden met het kenmerkende van de democratische partij in de Vereenigde Staten.

Uit deze dissertatie is — gelukkig! — geen roman gegroeid.

Toch laat zij zich smakelijk lezen, wanneer men over wat jaartallen en namen heenleest. Dan is zij door breeden kring te genieten. Anekdote en humor worden hier niet versmaad. Er zit een voldoende hoeveelheid kruiden in.

Dit werk zal na zijn voltooiing voor langen tijd, indien niet voor altijd, het standaardwerk over dit onderwerp blijven.

HEPP.

## MUZIKALE KRONIEK.

### Een zeldzaam Jubileum.

We leven in een tijd van veel, zeer veel jubilea. Er gaat geen dag voorbij of ge hoort en leest van jubilea. Men heeft dan ook geschreven tegen de steeds meer veld winnende gewoonte om van

elk jubileum in courant en weekblad gewag te maken en ik meen ook, dat het gewenscht is, om zich in dit opzicht te beperken. Maar toch zijn er bijzondere feiten, die niet onopgemerkt mogen worden voorbij gegaan en tot deze feiten reken ik het jubileum van Mevrouw A. Noordewier-Reddingius. Dat iemand veertig jaar in 't publiek optreedt behoort zeker tot de zeldzame gebeurtenissen en dat te meer, wanneer dit een optreden is als zangeres.

Op 1 Sept. 1896 juist op den 18en jaardag van de gevierde zangeres begon zij haar studie op het Amsterdamsche Conservatorium. De bedoeling was einddiploma piano te behalen en zang te studeeren. De Pauw leidde op voor het pianospel, Messchaert de bekende baszanger gaf de zanglessen. Aan het Conservatorium oordeelde men, dat de aanleg meer op het gebied van den zang lag. Reeds na 2-jarigen studietijd trad zij op in Hooru, de woonplaats van Messchaert, en met succes, want spoedig volgde een tweede uitnodiging. Kort daarop volgde uit Utrecht de uitnodiging om een solo-partij te vervullen in het oratorium Paulus van Mendelssohn. De jeugdige zangeres had veel bezwaren, nog geen enkele maal was ze opgetreden met orkestbegeleiding, maar op aandringen van haar leermeester stemde ze toe en trad in Utrecht op.

Op de Weensche Weltausstelling trad Daniël de Lange met zijn à capella koor op. Mevr. Noordewier ging mee als soliste. Dit was haar eerste optreden in het buitenland. De bedoeling van het optreden was te toonen, wat Nederland op kunstgebied presteerde. De keuze van Daniël de Lange kon dan ook moeilijk beter geweest zijn. Na dien volgden nog vaak concerten in het buitenland vooral in Duitschland, Oostenrijk en Engeland. Een tijdlang vormde Mevr. Noordewier met Mevr. de Haan—Manifarges (alt) en de heeren Rogmans (tenor) en Messchaert (bas) een kwartet, ook traden de dames Noordewier en de Haan vaak samen op, begeleid door Verheij. Gelukkig heeft Mevr. Noordewier niet als veel andere Nederlandsche kunstenaars, zich voornamelijk in het buitenland doen hooren. Jaar op jaar werden in Nederland tal van concerten gegeven. Niet tot een enkel genre heeft de gevierde zangeres zich bepaald. Lied zoowel als oratorium weet zij op schitterende wijze te vertolken, niet alleen de klassieke muziek maar ook de allernieuwste trekken haar belangstelling. Voor ons ligt haar betekenende bovenal in haar prachtvertolking van het oratorium en het gewijde kerkelijke koorwerk.

Toen dan ook zeer veel aanvragen kwamen om ter gelegenheid van haar 40-jarig jubileum op te treden in een groot aantal plaatsen van ons land, heeft Mevr. Noordewier toegestemd, niet om in de concertzalen een geweldige ovatie in ontvangst te nemen, maar om in het stille kerkgebouw te geven een programma van gevoelsvol vertolte geestelijke liederen. Op 5 Sept. werd in Baarn in het rustige landelijke kerkje het tweede concert gegeven, waarbij G. Robert het (voor een orgelbespeeling) kleine orgel bespeelde, terwijl de zoon van de kunstenaar de obligaat fluitpartijen speelde en een Arioso van Quantz (den leermeester in het fluitspel van Frederik II van Pruisen) gaf. Als eerste nummer om te zingen was gekozen een tweetal aria's uit de Cantaten van J. S. Bach. Hoe heerlijk klonk de vertolking van

Stein, der über alle Schätze,  
Hilf, dass ich zu aller Zeit,  
Durch den Glauben auf dich setze  
Meinen Grund der Seligkeit;

en ook het met diep gevoel gezongene

Höchster, was ich habe,  
Ist nur deine Gabe!  
Wenn vor deinem Angesicht  
Ich schon mit dem Meinen  
Dankbar wollt' erscheinen,  
Willst du doch kein Opfer nicht.

Het eerste gedeelte van het program ook verder gewijd aan klassieke muziek werd gevolgd door liederen van Diëpenbroek en Mahler, wiens Um Mitternacht deed ontroeren vooral ook in het heerlijke slotcouplet:

Um Mitternacht hab' ich die Macht  
In deine Hand gegeben,  
Herr über Tod und Leben,  
Du hältst die Wacht um Mitternacht.

Tot slot werd na een bewerking van een tweetal oud-Hollandsche liederen door Anton van der Horst het „Süße Stille" van Handel gezongen.

Süße Stille, sanfte Quelle  
Ruhiger Gelassenheit,  
Selbst die Seele wird erfrant,  
Wenn ich mir nach dieser Zeit  
Arbeitsamer Eitelkeit,  
Jene Ruh' vor Augen stelle,  
Die uns ewig ist bereit.

Dankbaar gestemd voor al het goede en schoone dat God ons in deze kunstenaar gegeven heeft, die niet haar eigen eer zoekt, maar de heerlijkheid van het christelijke lied wil doen schitteren, bidden we, dat haar nog vaak de gelegenheid geschonken moge worden haar schoone taak te vervullen.

Bussum.

D. STROO.

Eerst  
van Dijk,  
in het Ge-  
ning van  
delburg

Reeds  
blad on-  
artikelen  
Macdoni-  
ds van l-  
ten wil  
schrift,

Hij be-  
de kerke  
acht wor-  
geven, d  
het antw  
hij dit a  
gronden  
vrucht v

Alleen  
gewaagd,  
daarop v  
ook deze  
dan deze

De van  
keerde b-  
stellen, e  
niet inga-  
ren en  
zaak tot  
maar in  
gezigten  
ven van

Dit zo-  
ds van  
karakter

Natuur  
heersche  
weten ki-  
gezegd;  
houden.  
een sym-  
de gedac  
zoo dwa  
besluiten  
naar voe  
nuttighe-  
ageeren!

Alleen  
wij niet

Wij m  
heeft, d  
heeft lat  
Allere-  
en door

Voorts  
niet de

En oo  
niet in  
een bete-  
dat de g  
ling wel

En he  
regeling  
ming he  
als van

Ds van  
het niet  
hebben

bij hem  
een beg-  
tertig, w  
en schri-  
kelijke z  
Eerlijk  
Wij ac

in den r  
dat in d  
en ook d  
rapport  
dit nu c  
ding in  
gooien?

In zijn  
aan het  
dat zijn  
ben. Hij  
belijden

Waar  
den raa-  
gegeven  
heeft te  
en alzo-  
regeling

Wij w  
van ds  
in 1912  
En ook  
bij het

ten Zuic-  
dat de  
allerm-  
Op h

de kerk